

Polja

časopis za kulturu, umetnost i društvena pitanja
novi sad — godina XXXIV — cena 1.000 dinara
juni '88 broj 352

velika blamaža marije kleut — odgovor
na tekst »o knjizi ojkača, o starini
bećarca i o recenziranju«

jezik

pol valeri

Pesnik ima zadatak da slavi u isto vreme dok usavršava taj čudnovati izum, jezik.

Medu životinjama koje govore ima onih koje su nadarenije od drugih.

Treba dobro misliti o ovome: jezik je gotovo sve napravio, a između mnogih stvari on je napravio i duh.

Pomišljao sam na to da svaku intelektualnu stvar zasnujem na jedinstvenom terenu jezika i lingvističkih kombinacija.

Isto kao što je danas matematika zasnovana na celim brojevima. Postoji tu jedna analogija izvesna — teška.

Najmanja prednost ove tačke gledišta, i to pozitivna prednost sastojala bi se u tome da se odeli, (ako postoji,) jedan »neprebrojiv« element u mislima.

izlet, vlati

novica tadić

Niz brdo u dolac zelen spušta se
Eno umoran čovek
I kaput leno svlači
I u travu ga pored zatravljene brvnare stere
On je prišt pun mutne vode
Njegove mošnje na svezem vazduhu zvone
Zemlja sameljé kosti pesak pojede prste
Nepoznate ptice žagore u krošnjama visokim
Bršljan se sviđa preko zida
Udaljenom cestom automobili tutnje
Velegradska čad po temenu mu je padala
Zatrpavala ga smanjivala
Sad sluša zaboravljeni život drevnu svetkovinu
Naglo ustaje naglo seda
Po džepovima hitro prebira
I još jednom se osvedočujeda tu je ono
Što doneo je ovamo
Jedan mu leptir na rame slete i to ga užasnu
Vratiće se kući tek u prvi mračak
Kad senke stoletnog drveća ponište sitne
Senke vlati

modernizam i postmodernizam

vatson, jirgen habermas i žan fransoa liotar: postmoderna i kriza racionalnosti

sloterdijk, kopernikanska mobilizacija i ptolomejsko razoružanje

lukačeva kasna estetika

* tertulijan * birger * damjanović * klajnsmit

Misliti i izražavati svoju misao jesu dve teško odeljive stvari. Ne postoji jasno odvajanje.

Između »misliti« i »izraziti svoju misao« postoji samo jedan preliv jezika. U tom prelivu sva filozofija, sva književnost je sadržana i mogućna.

Naše vreme nema svoj jezik. Ne usudujemo se da to priznamo. Tako se jedni služe pastiširanim jezikom — proisteklim iz posuđenih kombinacija — (iz 3 prethodna stoleća) — a drugi govore kao prvi čovek i govore sami sebi.

Ta vrsta skepticizma koja se rada iz apstraktnog posmatranja mogućnih kombinacija jezika — Sta znači novina značenja onome koji vidi, makar i preterano, te matematičke klasiifikacije (i tu matematiku) prvih elemenata?

Najličnija, najdublja supstancija naših misli, naše istinsko osećanje smrti, ličnosti, ljubavi itd. jesu načinjeni od (relativne) gluposti naših predaka, od njihovih prvih detinjastih izražavanja, od njihovih grešaka, zbrkanosti njihovih duhova u pitanjima fiziologije — od siromaštva njihovih jezika itd. Duša.

Nema ni oblika, ni uzroka; ni prostora ni vremena; ni sveta, ni duša ni duhova, nego naprotiv imena veoma stara i slabo prilagodena da označuju veoma neodređeno izraze nekih radnji manje posebnih i manje jasnih od uobičajenih radnji. Da su naše uobičajene radnje manje jasne nego što jesu, i naši organi manje primetivi, jedan sto, jedna stolica, jedna stena bi bili stvari isto tako teško zamislive, isto tako sporne kao i pojmovi koje sam naveo.

Zaista je izvanredno da smo govorili sami sebi i da nam je taj govor gotovo neophodan.

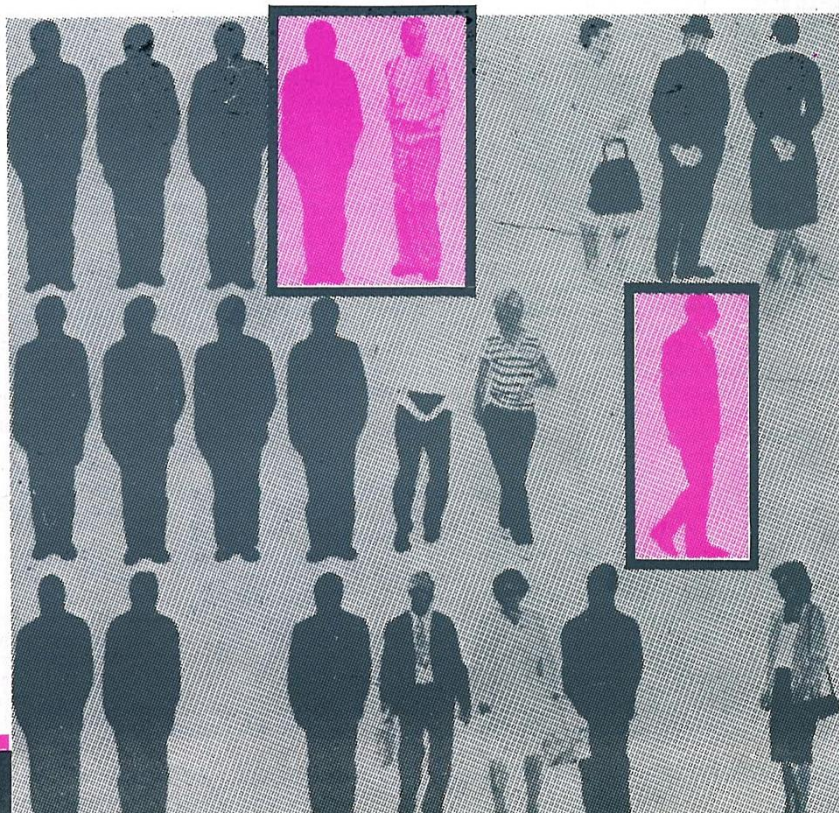
Onaj ko ne može da govori samome sebi. Sadržaj to može ali teško. Ne znamo tačno šta ćemo reći sami sebi. Ko govori? Ko sluša? To nije sasvim isti. Postoji jedna tanana razlika stanja i epohe.

A onaj koji govori izmišlja, pokušava — ili naprotiv — sažima, sudi, — prevodi, dela na drugom stupnju.

Taj glas (bolećivo) može postati sasvim stran. Postojanje ovog govora od sebe sebi — jeste znak jednog prekida.

Mogućnost da se bude više njih neophodna je razumu, ali je bezumlje upotrebljava.

Mi možda smatramo drugom sliku odbojnosti na kakvom ogledalu.

To takode može biti jedna slika *radnje*.
Nikada jedna neodredljiva »apstrakcija« ne sme biti prihvaćena. Svaka apstrakcija je određljiva jednom konkretnom idejom + jednim postupkom.
Trebada je apstrakcija *ostvariva* u svakom trenutku.

U to vreme ljudi su bili sklopili jednu mašinu koja je gradila sve kombinacije *reči* — u obliku rečenica. Sve imenice i reči koje mogu biti subjekti, s jedne strane; sa druge, sve što može biti dodato.

Kombinacije su bile ispisane i zatim pažljivo ispitivane od strane čitavog jednog skupa filozofa i poluvračeva koji su ih razvrstavali i davali im svoja tumačenja.

- Svrstavanje rečenica
A. ne-smisao
B. smisao
C. one koje mogu imati jedan smisao

O jeziku Bogova.

Ovaj jezik je teži od kineskog i od naj »simboličnije« matematike.

Šteta je što se zna da je čovek, ili biće čoveka, stvorio te približnosti = suze, osmeh, uzdah, izraz pogleda, poljubac, zagrljaj, ozarenje, lica, spontano pevanje, ples; — čak i ljubavni čin (koji je neobjašnjiv u svojoj napetosti i zamršenosti samim razmnožavanjem, isto kao što ni jačina zubobolje nije u konačnom odnosu sa povredom i njenom važnošću. . .).

Najuzvišenija poezija pokušava da muca o tim stvarima, i da te *izlive* zameni *izrazima*.

Ali ko će uspeti da *artikuliše* — ono što se ograničavaju da *nadoknade* sve te neobične radnje, koje oličavaju nemogućnosti mišljenja, rasprave nêmiš, propale početke i koje se ustremljuju na žlezde, na mišićne, na sluzokožu. Neprosvećena deca. Neartikulisana, iščašena misao nadražuje ono što može, raspada se na okolne utiske gotovo slučajno. (Jer moguće je da su u neko davno vreme smeh i suze služili ravnodušno za odušak energije koju je trebalo rasuti, i da kasnije krenulo u drugom pravcu.)
Zna se da su svi ti izlivi uvek popraćeni *mučenjem*. Mučenje je sve ono što je suprotno *jasnoći*. To je kretanje bez puta. . . To je preobražavanje pomoću pometnjâ.

Upiti sve reči kojima ništa ne odgovara u iskustvu.

Onaj koji ne vodi svoju misao do krajnje tačnosti ostaje u rečima.

Onaj koji je vodi do najtačnijega nalazi njegovo telo, njene radnje, i njene senzacije, i prisustvuje iščeznuću svih neodredenosti koje je proračun bio uveo. *Jezik je, u stvari, korišćenje neodredenih činilaca* — kao što su Lagranžovi umnožitelji. On je *posrednik*.

Jezik — predmet večnog razmišljanja — jer to je *sve prostor* misli.

Možemo staviti imena na stvari, ali je zabranjeno da stavimo stvari pod već postojeća imena.

Jezik je zavisao od opšteg prava glasa — neka reč je izabrana od strane naroda i kasnije nije ponovo izabrana. Ista stvar je sa izrazima.
Pisci — pa čak i drugi, prave male državne udare.

Jezik. Jezik je statistička celina.
Zakoni su samo nalazi. Jedno sintaksičko pravilo u suštini je samo jedna verovatnoća. Jedna greška je *razlika* — što znači da treba da ima grešaka, da one ne mogu ne postojati. Napori koje činimo protiv njih jesu ispoljavanja pojedinačnih karaktera isto kao što su i razlike.

Ima znači više jezika. Nepravilnost se sastoji u tome ako se u sredini A počne govoriti jezik sredine B.

A. Na margini: za Teriva. Andre Teriv (1891—1967), veliki tradicionalista u lingvistici, jedan od osnivača »Gramatika—Kluba«, objavio je 29. septembra 1922 članak u časopisu *Mišljenje* kojim je napadao Valerijevu nedoslednost u upotrebi francuskog jezika u poeziji. (prim. prev.)

Ja prezirem svet — jezika — *svakodnevnog*.
U suštini ja ne verujem u svakodnevni jezik, *ni* u stvari tog jezika. Ne mogu lako poverovati u živote koji postoje zahvaljujući njemu.
Taj jezik svedoči samo o mlitavom dogovoru ljudi, i koji nije samo mlitav nego i prečutan.

Testa. Prošlo je već nekoliko stoleća otkako sam prestao da shvatam približni jezik. Uopšte ne vodim računa o govoru onoga za koga odmah otkrivam da se potčinjava elementarnim zakonima delovanja govora, i da ih ne podešava protiv njih.

Nejasnost.
... Čitav svet se sporazumeva rečima, što ne znači da je iko shvaćen, i da može staviti pod reči jednu preciznu misao — ali to znači da se razmena vrši bez teškoće. Ta jasnoća je razmena jedne prihvaćene nejasnosti. To je stvar dogovora. Dogovorimo se da se razumemo, da je ono što je za mene takode za tebe, *da ono što ti možeš shvatiti bez muke ja mogu misliti u sebi ne želeći da ga produčim*.

Jasnost je stvar dogovora. Jedna ideja je jasna kad se dogovorimo među sobom da je više ne produbljujemo. (1924).

Tta.¹ Svi ti izrazi velikog pesnika, genija itd. — ja ih koristim tek onda kad ne pridajem važnosti svojim rečima. One su za govorenje — za *dovoljno* — ne za razmišljanje — za *neophodno*.

One nemaju nikakav smisao kad sam sâm. Čim se svedem na samog sebe — ili bolje rečeno kad se uvećam u sebi — one iščezavaju kao napuštene marionete.
Jer naše reči su lutke.

1. Ovo je Valerijeva kritika (Tte, na francuskom) za Gospodina Testu. (Prim. prev.)

Problem stanja i dejstvovanja *svakodnevnog* jezika — to jeste onoga koji je naučen i uobličen brojem tumaranja.

(Naučiti njegov jezik, naučiti jedan drugi jezik.)

Misliti na to da su naša »ubedenja«, naše odluke, naše nade, naše strepnje, naša razmišljanja najzad stavljena u taj strani jezik — naučen, prihvaćen od svakoga — I naša objašnjenja!

Sve se dešava s nama (u najvećem broju slučajeva) kao da je svakodnevni jezik tačno predstavljajući naše svesti i našeg saznanja.

Mi verujemo u probleme, u zaplete, u stvarne odnose, koji su dati tek u njegovom obliku i njegovim načinima.

Jasnoća francuskog.
Ko zna nije li ta jasnoća zavisna od raznovrsnosti rasa prisutnih na našem tlu. Jedno izmešano stanovništvo stvorilo je zbog sporazumevanja jedan srednji jezik. Obrnuto od Vavilona. Kod nas Latini, Germani i Kelti.

Ovo je povezano s idejom uzajamnog razumevanja kao određenja nacije.

Jezik.
Najveći napredak je učinjen onog dana kada su se pojavili konvencionalni znaci.

Patologija ukazuje na najčudnovatija deljenja koja se upliću u funkcionisanja govora. Svako deljenje ukazuje na jedno naglašavanje, na jednu vezu — koja može da se pokvari.
Građevina ili mašina za govorenje, pisanje, razumevanje je izvanredno složena.

Hirokinemantija.

Čudna i značajna uloga ruke u govoru — dopunska uloga — mogla bi biti kakvo okrnjeno sećanje na antični jezik znakova.

(Mogla bi se napisati priča o jednom teoretičaru koji bi ponovo izgradio (rekao da će ponovo izgraditi) posmatranjem današnjih gestikulacija — jedan prvobitni jezik i pomoću njega misao tih predača — i uspostavio vezu sa životinjskom mimikom itd. itd. — lako.)

Ruka dakle govori — *nudi*, štipa, seče, odbacuje, skuplja, zove, udara, beleži prema itd.

Ona naročito izlaže glagole.
Ona podupire (v. ruku pevača) i označava skandiranje — namećući prekide — određujući *hrono—rečenicu*.

Ruka — naprava za predstavljanje — Prostor.

Ne treba zaboraviti ovo — što veoma otežava ustanovljenje jednog čistog analitičkog saznanja — da temeljno razlikovanje tako teško određivo između objektivnog i subjektivnog — može biti veoma dragoceno da se bez učešća ili prizivanja *drugih* pridobiju — drugi posmatrači, — ali da je ujedini instrument saznanja *jezik* koji je *dât*, i koji je istovremeno lično delovanje i delo spoljnjih bića.

Uzdici se iznad jezika. Posmatrati ono što je upravo rečeno, napisano, zabeleženo u duhu kao graditelj formule kojima, nakon što ih je pisao prema uslovima, počinje da se razbacuje, i nakon što se razbacivao perema pravilima kombinacije, počinje da traži i daje *smisao* tim odnosima.

Posmatranje jezika omogućuje da se vidi kako je svaka mogućna misao predodređena da ispunji jedno već postojeće polje.

U gustini gotovo svih filosofija nalaze se dva nagona—verovanja:

1 da se nekakva *vlastita osobina* nalazi u jeziku, koju postupci s jezikom mogu izdvojiti — (verovanje magijske vrste — božansko poreklo jezika — moć stvaranja — logika — —)

2 da jezik može doći do formula koje imaju ne samo privremenu, saopštavajuću, prelaznu vrednost i prema tome do objašnjenja ili konačnog Zamenjivanja ili Znanja. Ali ja ne verujem u to znanje koje se stiče u jednu tačku.

Porast broja tehničkih reči gotovo neophodnih u upotrebnom jeziku jeste mera prelaza iz stoleće u stoleće — iz 17. u 20.

»Inflacija«
Opšta pojava u istorji simbolâ.
Povećavamo vrednost instrumenata razmene ne uvećavajući vrednost ostvarenja.

— Tako reči Beskraj, Apolut — Igo — ostvarenja prividnih vrednosti — bez pokusne gotovine.

Iz čega proizilaze povremene krize od *reductio ad factum*¹ *do trampe* — do stvarnog.

Postoji jedna, opšta kriza konvencijâ i simbolâ — (koja bi mogla biti produžena sve do zlatâ).

Potrebe prvobitne ili dâte — stvarne vrednosti.

Potrebe umetne (stvorene) *privremene, odocenele vrednosti*.

Ali ako odocnjenje ide u beskraj —

1. Svodenje na činjenicu (lat.) (prim. prev.)
A. Na margini: koje je jedna konvencija, ali univerzalna, i ne promenjava — u količini

Minule civilizacije, religije, stilovi, jezici, reżimi, filosofije, prava, zakoni, igre, jesu stare konvencije, izgubljena *veresija*.

I Ljubav, konvencionalni deo ljubavi.
I Vera, konvencionalni deo — Dogme.
Sve se ushićuje, uzdiže, preteruje, produbljuje, *izgrađuje se* stvaranjem konvencionalnih vrednosti.

Konvencionalne vrednosti ili vrednosti *čekanja*.

Zabraniti sebi svaku reč koja ne predstavlja jednu radnju ili jedan vrlo jasan predmet — to znači ubiti filosofiju.

Ime nije došlo posle prezimena nego pre — nije stavljeno na mesto *prezime*na drukčije nego na mesto pokreta koji dodiruje ili pokazuje *predmet* koji možda nema prezime. Ovo.